

SEŠITY Z HISTORIE
CHEMICKÝCH
PRACOVÍŠŤ A OBORŮ

Hledání základního kamene ČVUT i urbanistické vize dejvického kampusu

VĚRA DVOŘÁČKOVÁ
ONDŘEJ TIKOVSKÝ

Editori *Sešitů z historie chemických pracovišť a oborů*:

prof. RNDr. Bohumil Kratochvíl, DSc., a prof. RNDr. Pavel Drašar, DSc.

Publikace se vydává u příležitosti 100 let od založení
kampusu technických vysokých škol v Dejvicích.

Text tohoto sešitu vznikl se souhlasem redakce
časopisu *Chemické listy* a je upravenou podobou
stejnojmenného článku, tam publikovaného v roce 2025.

Autoři děkují za cenné podněty a připomínky prof. Bohumilu Kratochvílovi a doc. Janu Staňkovi.

První elektronické vydání 2025.

© Věra Dvořáčková, Ondřej Tikovský, 2025

Typo a prepress © Dana Husníková, 2025

Cover design © Dana Husníková, 2025

ISBN 978-80-7592-290-8 (pdf)

ISBN 978-80-7592-289-2 (brož.)

1 Úvod

Datum 21. června, kdy na severní polokouli nastává nejčastěji letní slunovrat, představuje v českých dějinách mj. i neblahou připomínku staroměstské exekuce sedmadvaceti českých pánů z roku 1621 po bitvě na Bílé hoře. Ve dvacátém století však byl naproti tomu týž den vybrán pro uskutečnění události radostné, povzbudivé, nesoucí v sobě silný motiv vlastenecký i státotvorný, symbolizující pevné odhodlání mladé Československé republiky uhájit svou samostatnou smysluplnou existenci. Ta měla být podle prvního československého prezidenta Tomáše Garrigua Masaryka zabezpečována především kvalitním vzděláním, osvětou a mravní převahou.¹

V neděli 21. června 1925 byl v pražských Dejvicích položen základní kámen komplexu budov Českého vysokého učení technického (ČVUT). Velkolepá slavnost provázející zahájení stavby demonstrovala podporu rozvoje technických věd a technického vysokého školství jakožto jednoho ze stěžejních pilířů budování technologicky, průmyslově, ale i morálně vyspělého moderního střeoevropského státu, schopného plnohodnotně přispívat k všeobecnému pokroku lidstva a lidství na mezinárodní úrovni. Grandiózní urbanistický projekt Dejvic architekta Antonína Engela to svou promyšleností a ambiciózností jen stvrzoval.

2 Karlovo náměstí

Vůbec první česky proslovené přednášky v rámci pražské techniky se uskutečnily v roce 1866 v Odkolkově domě/mlýně na Kampě (dnes Sovovy mlýny).² V roce 1869 došlo k rozdělení pražské techniky na dvě samostatné instituce, českou a německou, tehdy Deutsches polytechnisches Institut a Český polytechnický ústav Království českého. Jelikož již od poloviny šedesátých let bylo zřejmé, že se k tomuto kroku schyluje, zakoupil roku 1866 Zemský výbor Království českého pozemek na rohu Karlova náměstí a Resslovy ulice od Zderazského kláštera, kde stálo několik obytných a hospodářských budov. Ty byly v letech 1871–1875 přestavěny pro českou polytechniku pod taktovkou architekta **Vojtěcha Ignáce Ullmanna**, jenž pro svou *alma mater* navrhl reprezentativní neorenesanční budovu osazenou uměleckou výzdobou **Josefa Václava Myslbeka** (plastiky Geniů nad okny ve druhém poschodí) a **Antonína Poppa** (alegorické sochy Vědy a Práce v průčelí).³ Postupnému, avšak masivnímu nárůstu počtu studentů nedokázala ani tato budova záhy vyhovět a bylo nutné, aby si škola pronajímala další prostory v soukromých domech (např. v Trojanově ulici). V první polovině dvacátého století studovalo na pražské české technice již přes pět tisíc posluchačů (tedy více než na všech čtyřech dalších technických vysokých školách v republice), jejichž výuka společně se zázemím pro vyučující a další zaměstnance byla zajišťována kromě hlavní budovy dalšími 35 objekty na různých místech Prahy. V celkovém souhrnu tak představovalo placení nájemného pro školu značnou zátěž. O vysoké míře nepraktičnosti a obtížné organizovatelnosti ani nemluvě. Dalším podstatným argumentem pro výstavbu nových budov pražské české techniky pak bylo odlehčení palčivé bytové nouze v Praze uvolněním doposavad využívaných prostor, *nota bene* původně koncipovaných k bydlení.

Obr. 1–2 Původní budovy české techniky na Karlově náměstí a v Trojanově ulici (archiv VŠCHT Praha)

3 Dejvice

Výběr Dejvic pro umístění pražské české techniky nebyl zpočátku nikterak jednoznačný. O tom, že je potřeba škole vybudovat důstojné, dostatečně prostorné a přístrojovému a experimentálnímu zázemí adekvátní umístění, se hovořilo již před první světovou válkou a v širším společenském diskurzu rezonovalo po vzniku republiky. Vážně se debatovalo o třech možných lokacích, přičemž první z nich, Královské Vinohrady, byla zavrhnuta ještě dříve, než by byla vypsána soutěž na konkrétní architektonický plán. Důvodem byla skutečnost, že se lokalita v dané době nacházela mimo území Prahy a „vykázání“ pražské české techniky mimo hlavní město bylo obzvláště po roce 1918 chápáno jako zcela nepřijatelný krok. Do úvah se již Královské Vinohrady nevrátily ani poté, co se 1. ledna 1922 staly součástí tzv. Velké Prahy (mj. stejně jako Dejvice).

Poměrně dlouhou dobu byla pro pražskou techniku, a to jak českou, tak i německou, a dokonce i pro Vysokou školu báňskou v Příbrami, zvažována Letenská pláň. Šlo o místo, o jehož využití se jednalo již od přelomu století a které ve dvacátých letech vzbuzovalo velká očekávání v souvislosti s nutností provést po vzniku Československa množství správních, potažmo urbanistických změn.⁴ Letenská pláň vynikala mimořádně atraktivní polohou: blízkostí Pražského hradu, výhledem na Staré Město pražské, kapacitou pojmout rozlehlé reprezentativní a obslužně náročné budovy i možnostmi ponechání dostatku zeleně v okolí předpokládané infrastruktury. Četné dobové architektonické návrhy sem umísťovaly parlament, budovy ministerstev, muzea, vysoké školy či velký operní sál a nabízely nejrůznější dopravní řešení včetně tunelu vedoucího pod Letnou. Architekt **Antonín Balšánek** předložil již v roce 1919 svůj návrh „města technického“, jenž na Letné předpokládal výstavbu budov technické knihovny, technického muzea, technické akademie a technických vysokých škol. Zároveň počítal s tím, že bude technický ráz pláně vyvážen sousedstvím Smetanovy či Národní opery.⁵

Vítězná volba Dejvic, které se v roce 1922 zařadily po bok pražských čtvrtí, byla dána zejména důvody ekonomickými a časovými. Pozemky v Dejvicích byly levnější a stavba nebyla vázána na dořešení plánů a finančního zajištění staveb dalších institucí.⁶ Dne 29. dubna 1924 se všechny vysoké školy svazku Českého vysokého učení technického v Praze jednomyslně usnesly na schválení staveniště pro nový komplex budov na dejvické pláni, v místech bývalého vojenského cvičiště.⁷ I když se ještě poté v tisku spekulovalo, že na Letné, tedy v centru města budou postaveny budovy německé techniky, zatímco její český protějšek se musí spokojit s městskou periferií, dejvické plány již byly posvěceny.⁸ V prosinci 1923 zakoupil stát příslušný pozemek za jeden milion československých korun a zároveň poskytl další tři miliony korun na výstavbu.⁹

V zápise o jednání akademického senátu z 23. ledna 1924 se přitom nachází upozornění předsedy Ústřední stavební komise ČVUT **Jana Záhorského**, že je třeba postupovat se značnou opatrností při jed-

náních s Vysokou školou báňskou v Příbrami, neboť „pozemky jsou koupeny pro vysoké školy technické české“.¹⁰ Ty byly v meziválečném období tři: **České vysoké učení technické v Praze**, **Česká vysoká škola technická v Brně** a právě **Vysoká škola báňská v Příbrami**. Brněnské české technice, zřízené v roce 1899, byl v letech 1907–1911 postaven soubor tří budov v ulici Veverčí (tehdejší Veverské) v Brně, k nimž roku 1920 přibyl v sousední Žižkově ulici ještě nový chemický pavilon. Oproti tomu příbramská škola, založená roku 1849, jež získala vysokoškolský status v roce 1895, se potýkala s velmi nevyhovujícími prostorovými podmínkami v záměčku Ernestinum a v arcibiskupském konviktu. Na počátku dvacátých let ji přitom navštěvovalo kolem pěti set posluchačů, a tak nebylo divu, že se i v jejím případě hledalo vhodnější umístění. Ke stěhování do Prahy nicméně nikdy nedošlo a škola se v roce 1945 etablovala v Ostravě, tedy v místě s rozsáhlou hornickou a hutnickou činností, kde nyní působí pod názvem Vysoká škola báňská – Technická univerzita Ostrava.

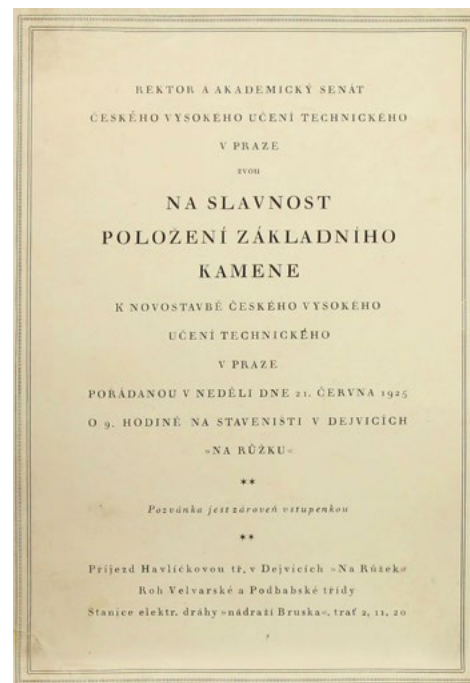
Obr. 3 Letecký pohled na dnešní Vítězné náměstí a pozemky dejvického kampusu (Klub za starou Prahu, 1933)

4 Akt položení základního kamene

O tom, že byla aktu položení základního kamene ČVUT přikládána mimořádná důležitost, svědčí nejen její pečlivé přípravy, ale především účast nejvyšších ústavních činitelů a dalších významných osob spojených svou činností s technickou vzdělaností a technickými vědami. Celá slavnost byla navíc koncipována jako součást jubilejního sjezdu Spolku československých inženýrů a architektů, s českým technickým vysokým školstvím historicky a personálně úzce propojeného.¹¹

Oficiální pozvánka navigovala účastníky akce na staveniště zvané „Růžek“, kam bylo možno se ve směru od centra Prahy dostat nejlépe Havlíčkovou třídou (dnešní Dejvická ulice) od konečné stanice tramvajové tratě Nádraží v Brusce (dnešní nádraží Praha-Dejvice).¹² Přímo na místě současného kruhového objezdu na Vítězném náměstí se nacházela formanská hospoda „Na Růžku“, a to přímo v místě kde se střetávaly ulice Velvarská (dnešní Evropská) a Podbabská (dnešní Jugoslávských partyzánů). Jen pár metrů od hostinského zařízení stávala ještě ve dvacátých letech malá obecní škola. Pojmenování „Růžek“ či „Na Růžku“ se tradičně používalo jak pro pohostinství profitující z polohy, kudy přicházeli a přijížděli lidé ku Praze ve směru od západu (od Kladna) nebo od severu (od Roztok), tak pro celou oblast pozdějšího Vítězného náměstí a jeho bezprostředního okolí. Staveništěm „Růžek“ se tak měla na mysli celá parcela, na které již probíhaly první přípravné práce k výstavbě budov budoucího dejvického kampusu.

Dne **21. června 1925** byla slavnost zahájena příjezdem prezidenta republiky **Tomáše Garrigua Masaryka** a ministerského předsedy **Antonína Švehly** v 9:15 hod. k místu, kde bylo vyměřeno budoucí trvalé umístění ceremoniálního základního kamene a kde byl slavnostně poklepán. Podle návrhu Antonína Engela se v místech dnešní

Obr. 4 Pozvánka na slavnost položení základního kamene komplexu budov ČVUT (Archiv ČVUT, fond Alois Fanta, neuspořádáno, k. 2, menší Fotoalbum)

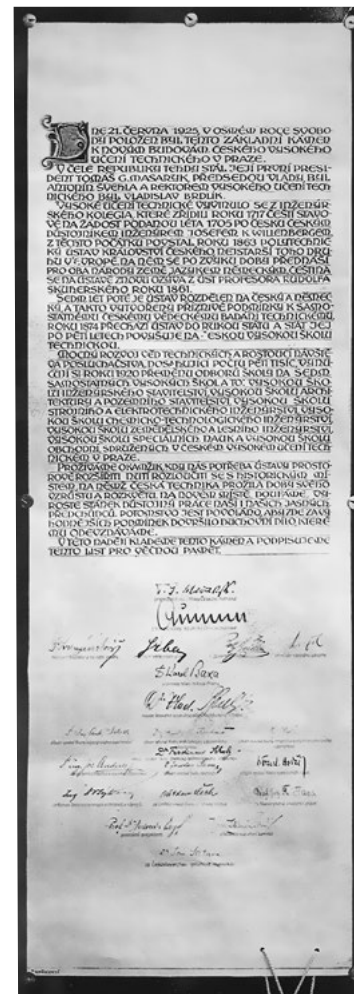
Fakulty stavební ČVUT a jejích laboratoří měla nacházet ústřední budova školy s rektorátem a na prostranství před ní, tj. mezi dnešní budovou A Vysoké školy chemicko-technologické v Praze (VŠCHT), Národní technickou knihovnou (NTK) a Fakultou stavební, přibližně v místech, kde kampus protíná Thákurova ulice, měl stát a 28 let také skutečně stál základní kámen pražské techniky.

Za kamenem byla zkonstruována provizorní tribuna pro významné hosty, odkud byl protažen koberec až ke kameni, a řečnický pultík. Firma Franta Anýž, závody pro umělecko-průmyslové práce kovové v Praze, zhotovila bronzové kladívko a bronzovou zednickou lžici, obojí s rukojetí z akátového dřeva, a bílý hedvábný polštář na položení obou předmětů určených k symbolickému posvěcení stavby.¹³

Kromě prezidenta a předsedy vlády se události osobně účastnili ministr školství **Ivan Markovič**, ministr financí **Bohdan Bečka**, za ministerstvo veřejných prací sekční šéf **Ferdinand Havlíček**, ministr průmyslu, obchodu a živností **Ladislav Novák**, pražský primátor **Karel Baxa**, předseda poslanecké sněmovny **František Tomášek**, předseda senátu **Václav Donát**, rektor brněnské české techniky **Zdeněk Elger (z Elgenfeldu)**, rektor pražské německé techniky **Theodor Pöschl**, rektor příbramské báňské školy **František Čurík**, za Univerzitu Karlovu profesor českého jazyka a starší literatury **Emil Smetánka**, rektor Akademie výtvarných umění **Max Švabinský**, za Masarykovu akademii práce **František Hasa**, za Spolek československých inženýrů a architektů **Karel Sýkora**, náčelník generálního štábu československé armády **Eugène Desiré Antoine Mittelhauser**, generálové **Stanislav Čeček**, **František Nosál** a **Alfréd Škvára**, viceprezident politické zemské správy **Leopold Průša**, prezident Státního pozemkového úřadu **Karel Viškovský**, pražský policejní ředitel **Richard Bienert**, za Národní radu československou **Josef Pilař** a konečně úspěšní průmyslníci **Hanuš Karlík**, vůdčí osobnost českého cukrovarnictví, **František Křížík**, vynálezce a podnikatel v oblasti elektroenergetiky, a **Bohuslav Mařík**, tehdejší ředitel továrny na stroje Českomoravská-Kolben (pozdější ČKD).

Samotné České vysoké učení technické v Praze reprezentovali rektor **Vladislav Brdlík** a děkani všech sedmi vysokých škol: **Antonín Jílek** (Vysoká škola inženýrského stavitelství), **Rudolf Kukač** (Vysoká škola architektury a pozemního stavitelství), **Karel Spála** (Vysoká škola strojního a elektrotechnického inženýrství), **Ferdinand Schulz** (Vysoká škola chemicko-technologického inženýrství), **Josef Anderle** (Vysoká škola zemědělského a lesního inženýrství), **František Hodáč**

◀ **Obr. 5-8** Záběry ze slavnosti položení základního kamene, 21. 6. 1925 (Archiv VŠCHT Praha)

Obr. 9 Kopie zakládací listiny areálu ČVUT v Dejvicích (Archiv ČVUT, fond Rektorát 1920–1950, neuspořádkáno, k. 220)

(Vysoká škola speciálních nauk) a **Jaroslav Šlemr** (Vysoká škola obchodní). V roli diváků se slavnosti účastnily také čtyři tisíce studentů, kteří do Dejvic dorazili pěšky ve slavnostním průvodu za doprovodu hudby z Karlova náměstí, tedy od staré, historické budovy k prostranství určenému ke stavbě budov nových.

Při pohybu prezidenta od auta k čestné tribuně zazněly fanfáry z Libuše, načež se slova ujal rektor Vladislav Brdlík, který mj. zdůraznil roli technických věd ve společnosti a zodpovědnost technické obce za vývoj a stav států a národů: *Pojí-li málo slov k sobě tolik požehnání a kleteb jako technika, je-li schopna tvořit i zabíjet, plodit bohatství a štěstí života, jako smrt a ponuré trosky lidského díla, věřím, že tyto stavby porostou do doby, kdy technické hrůzy zapadnou do nesmírné říše dějin, kdy civilizaci podaří se dosáhnouti vznešeného cíle: odstraniti úplně bídu a útlak z této země, uvolniti hlavy, srdce i paže zástupu ke stavbě chrámu, nové, pravé lidské kultury. To jest cíl, hodný nejvyššího rozpětí sil. Tomu cíli zasvětime půdu, na které stojíme, i dílo, které na ní vzroste.*¹⁴

Po projevu prvního muže ČVUT se k řečnickému pultu postavili ještě ministr školství Markovič a primátor Prahy Baxa. Následovalo přečtení textu zakládací listiny z úst rektora Brdlíka, který tak učinil za doprovodu předsedy Ústřední stavební komise ČVUT Jana Záhorského a generálního projektanta Antonína Engela. Znění zakládací listiny bylo koncipováno ve znamení naděje v lepší zítřky pražské české techniky, potažmo celé československé společnosti: *Prožíváme okamžik, kdy nás potřeba ústavy prostorově rozšířiti nutí rozloučiti se s historickým místem, na němž česká technika prožila doby svého vzrůstu a rozkvětu. Na novém*

místě, doufáme, vyroste stánek důstojný práce naší i našich jasných předchůdců. Potomstvo jest povoláno, aby zde za výhodnějších podmínek dovršilo duchovní dílo, které mu odevzdáváme. V této naději klademe tento kámen a podpisujeme tento list pro věčnou paměť. Svou podporu záměru zde stvrdili podpisem prezident Masaryk, premiér Švehla, ministr školství Markovič, ministr financí Bečka, ministr veřejných prací Antonín Srba, ministr národní obrany František Udržal, primátor Baxa, rektor Brdlík, děkani všech sedmi vysokých škol, František Hasa za Masarykovu akademii práce, Břetislav Čech za Ústřední svaz československého studentstva, Karel Sýkora za Spolek československých inženýrů a architektů, generální projektant Engel, předseda stavební komise Záhorský a jako poslední signatář je uveden a podepsán Jan Šatava, předseda Československé společnosti chemické. Podpis Jana Šatavy souvisel s tím, že Československá společnost chemická byla s ČVUT, resp. s její Vysokou školou chemicko-technologického inženýrství (VŠCHT) velmi úzce propojena, navíc šlo o jednu z nejstarších (svůj původ odvozuje od přírodovědného spolku Isis založeného roku 1866) a také největších oborových společností v republice, se značným osvětovým a popularizačním přesahem. Navíc se od počátku předpokládalo, že VŠCHT bude první ze škol, která v Dejvicích nalezne své trvalé útočiště: *Nejdříve bude vybudován ústav chemický vzhledem k jeho potřebě a významu.*¹⁵

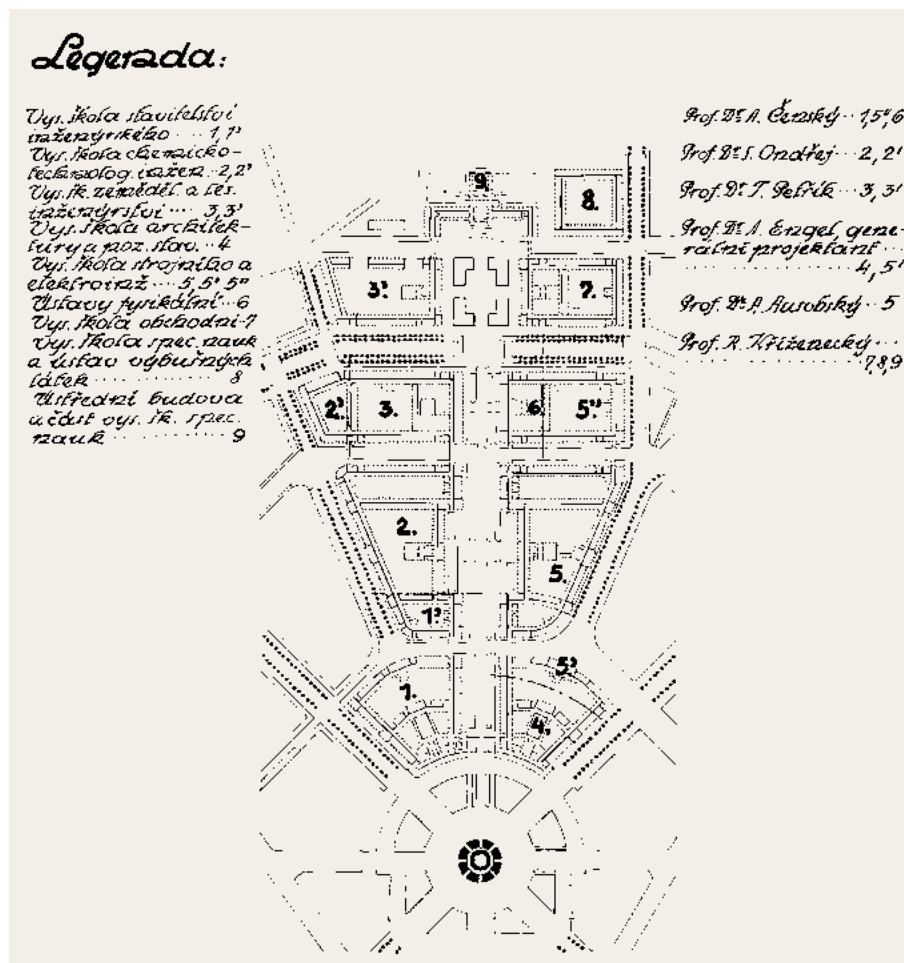
Posléze byla zakládací listina vložena do kovové schránky, zhotovené dle návrhu architekta Karla Vávry, již společně Jan Záhorský, Antonín Engel a matematik František Kadeřávek spustili do otvoru v základním kameni z mrákotínské žuly. Otvor byl následně zakryt deskou s nápisem:

**ZÁKLADNÍ KÁMEN NOVOSTAVBY ČESKÉHO VYSOKÉHO UČENÍ TECHNICKÉHO
POLOŽEN 21. VI. 1925 V OSMÉM ROCE SVOBODY.**

Vladislav Brdlík poté vyzval prezidenta republiky k poklepu. Ten se za zvuků fanfár z Dalibora odebral k základnímu kameni, na nějž třikrát poklepal. Napodobili jej, povětšinou s vyslovením určitého přání či hesla, Antonín Švehla, František Tomášek, místopředseda senátu Bohuslav Franta, Ivan Markovič, Bohdan Bečka, Ferdinand Havlíček, Karel Baxa, František Hasa, Theodor Pöschl, Karel Sýkora, dva zástupci studentstva, Jan Záhorský, Antonín Engel, Vladislav Brdlík (se slovy *Služ vědě, prospívej blahobytu národa, povznášej lidstvo*) a nakonec Josef Pilař. Během poklepávání kroužila nad stavenišťem letadla ministerstva národní obrany jako symbol rozvoje a výdobytků technických věd. Za zvuků národních hymen (české a slovenské) byla slavnost kolem půl jedenácté dopoledne zakončena, avšak ještě před odjezdem si Tomáš

◀ ◀ **Obr. 10** Prezident republiky T. G. Masaryk při poklepání základního kamene (Archiv ČVUT, fond Rektorát 1920–1950, neuspořádáno, k. 220)

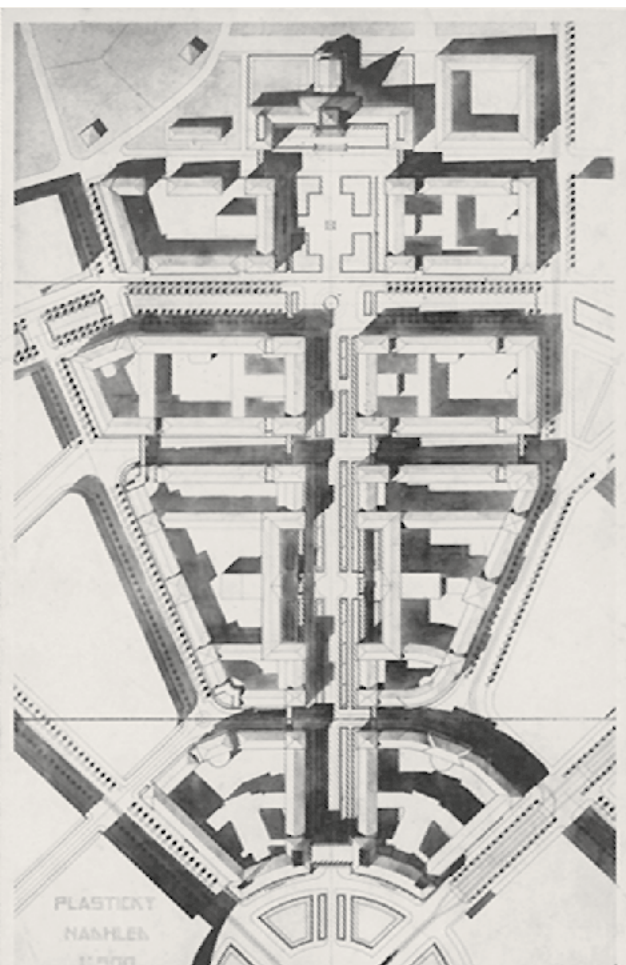
◀ **Obr. 11** Zástupci z řad politiků a akademické obce během ceremoniálu položení základního kamene (Archiv ČVUT, fond Alois Franta, neuspořádáno, k. 2, menší Fotoalbum)

Obr. 12 Původní
Engelovo rozložení
jednotlivých součástí
ČVUT (Archiv ČVUT,
fond Rektorát
1920–1950,
neuspořádáno, k. 220)

Garrigue Masaryk prohlédl za odborného výkladu pánů Brdlíka, Engela a Záhorského výstavku podrobných plánů novostavby.

Na staveništi byla k tomuto účelu a i pro potřeby lepší orientace všech návštěvníků akce vyznačena místa, kde měly stát jednotlivé součásti ČVUT.¹⁶ Při pohledu od dnešního Vítězného náměstí měla vpředu vlevo stát Vysoká škola inženýrského stavitelství, vpravo Vysoká škola architektury a pozemního stavitelství s menším podílem prostor Vysoké školy strojírní a elektrotechnického inženýrství. Strojní

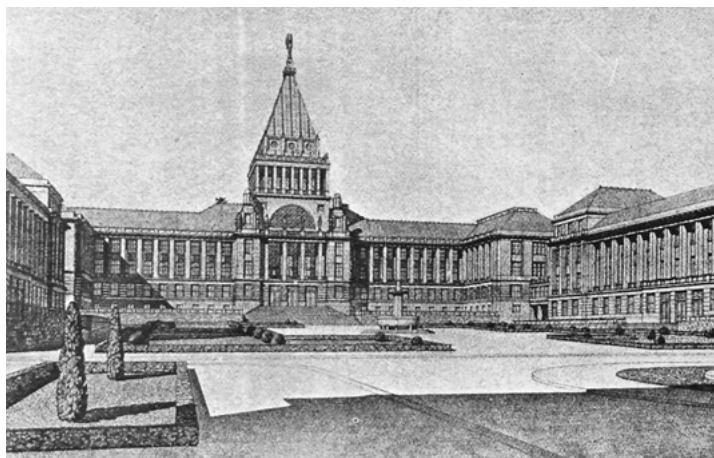
a elektrotechničtí inženýři měli mít své hlavní sídlo v místech, kde se dnes jejich fakulty skutečně nacházejí, a to v zrcadlově analogických stavbách k dnešním budovám A a B VŠCHT. V menší z nich (v pozici dnešní NTK) měly mít své prostory zároveň fyzikální ústavy společné všem školám ČVUT. S dnešní budovou B VŠCHT se původně počítalo jako s primární rezidenturou pro Vysokou školu chemicko-technologického inženýrství (VŠCHTI), jež měla obývat také zadní trakt současné budovy A. Dnešní budova A stejně jako nikdy nepostavená sousední stavba, projektovaná v místech dnešního parku Indíry Gándhiové, byla určena pro Vysokou školu zemědělského a lesního inženýrství (VŠZLI). Velmi záhy nicméně došlo mezi VŠCHTI a VŠZLI k prohození budov. Na parcele mezi současnou polohou Fakulty architektury (FA) a Fakulty informačních technologií (FIT) a NTK měla stát budova Vysoké školy obchodní a na pozemku dnešních FA/FIT se počítalo s výstavbou pro Vysokou školu speciálních nauk a pro ústav výbušných látek. V čele kampusu, kde dnes sídlí Fakulta stavební, se měla vyjímat ústřední budova s velkým slavnostním sálem, rektorátem, kvesturou a dalším správním a administrativním aparátem.

Průběh slavnosti byl pro širokou veřejnost přenášen Československým rozhlasem a nafilmováním celé události byla pověřena firma Minerva.¹⁷ Její film se sice nedochoval, ale dodneška je k dispozici alespoň čtyřminutová sekvence od firmy bratři Deglové, nyní volně přístupná na internetu.¹⁸

Obr. 13 3D nákres původního Engelova rozložení dejvického kampusu

5 Antonín Engel a jeho urbanistická vize Dejvic

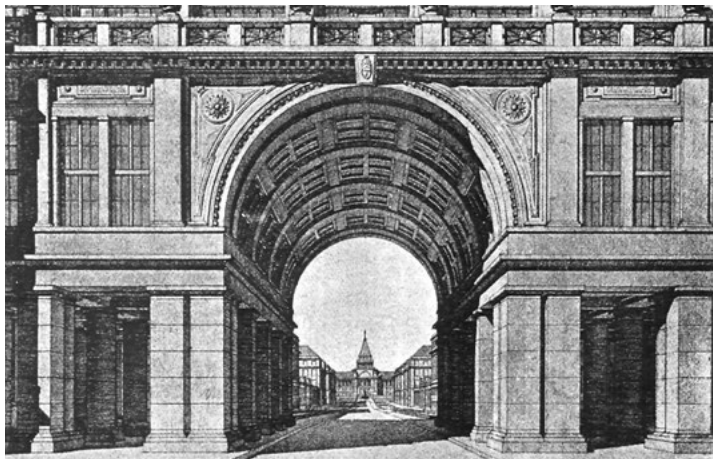
Osobitý styl architekta a urbanisty **Antonína Engela** (1879–1958), který se naplno projevil ponejvíce právě v oblasti Dejvic (a Bubenče), se utvářel na základě řady osobních i dobových vlivů a korespondoval s klíčovými tématy českého/československého a střeoevropského stavitelství, stavebního umění a moderní městské společnosti. Antonín Engel vystudoval na pražské české technice obor architektura a pozemní stavitelství u Jana Kouly a současně absolvoval tři semestry na pražské německé technice u proslulého Josefa Zítka. Později pokračoval ve studiu na Akademii výtvarných umění ve Vídni, kde na něj jakožto na žáka evropsky významného architekta a urbanisty **Otty Wagnera** (1841–1918) působilo dědictví epochy radikálního přetváření Vídně, sídelního města rakouské monarchie, které nejviditelněji symbolizovalo zrušení hradebního okruhu a následná výstavba velkolepé okružní třídy (Ringstraße) kolem Vnitřního města (Innere Stadt) po polovině devatenáctého století. Dramatické urbánní změny se nicméně odehrávaly i v dalších významných evropských městech, kde byla staletími utvářená a mnohdy značně nesystematická podoba středověkých sídel přeformátována do geometrických struktur, jak je známo například z Paříže za Napoleona III. (1808–1873). Za doprovodu značné prostorové expanze, pohlcování menších okolních sídel i volné plochy a za dalekosáhlých demografických proměn vyrůstala v Evropě skutečná moderní velkoměsta.¹⁹

Obr. 14-16 Vizualizace dejvického kampusu od Antonína Engela

Podobně i Praha procházela již od konce devatenáctého století řadou zásadních změn. Asanační zákon z roku 1893 otevřel cestu k přemodelování částí pravobřežního města v čele se vznikem velkoměstského bulváru, někdejší Mikulášské třídy, dnešní Pařížské ulice. Do českého prostředí tak mj. pronikl prvek třídy – osy, která podněcovala tvořivé myšlení právě i u Antonína Engela, jenž uvažoval nad protažením Mikulášské třídy přes Vltavu vzhůru letenským svahem, případně skrze něj, a navázáním zástavbou Letenské pláně. Tyto a další obdobně zamýšlené či skutečně realizované plány dále povzbudilo založení samostatné republiky a již zmíněný vznik tzv. Velké Prahy.²⁰

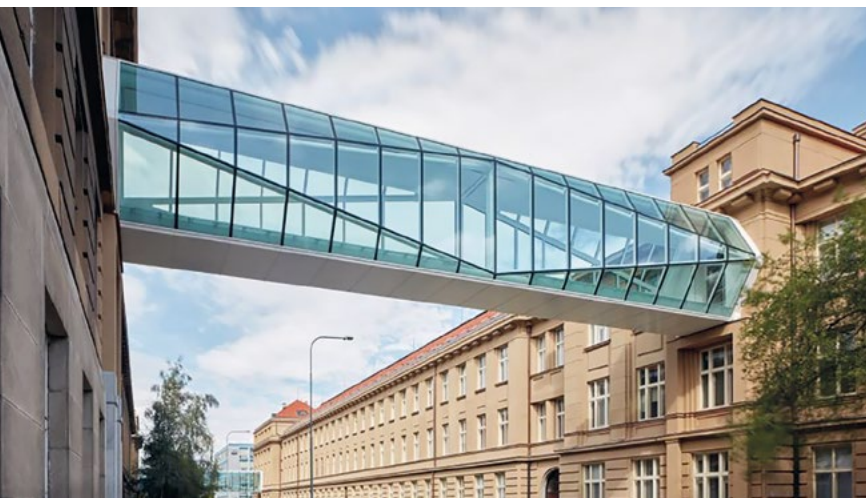
Přestože se na počátku dvacátého století prosadila jako hlavní princip nové pražské bytové výstavby tzv. zahradní města dle modelu anglického urbanisty **Ebenezera Howarda** (1850–1928), Engelova regulace Dejvic vycházela z tehdy zcela odlišných vizí jeho vídeňského učitele Otty Wagnera.²¹ Zatímco zahradní města byla/jsou tvořena rozptýlenými rodinnými domky v zahradách, kolem nichž je ideálně ponechán volný prostor pro přírodu a zemědělskou činnost,²² Wagnerova koncepce byla založena na potenciálu takřka neomezené expanze velkoměsta provazováním a napojováním nových čtvrtí se stále ryze městským charakterem zástavby,²³ tvořeným činžovnými domy, obchodními a veřejnými budovami včetně monumentálních objektů, na budování systému dopravní infrastruktury, kde se snoubí funkční i umělecké uchopení.²⁴ Namísto parkových pásem pracoval s prvkem volných vnitřních prostranství, která označoval termínem *Luftzentrum* (český dobový tisk jej překládal souslovím *vzduchová nádrž*)²⁵ a jež svou geometrií odpovídala šachovnicové organizaci. Zároveň se přitom inspiroval slavným National Mall v americkém Washingtonu.

Cestu k přetvoření venkovských Dejvic v dílčí město sjednocené velkoměstské Prahy otevřela soutěž na severozápadní sektor zahrnující Letnou a právě Dejvice, jež byla vypsána již v polovině roku 1920. Ačkoliv ve Státní regulační komisi posuzující podané návrhy zasedal i Antonín Engel, sám mimo soutěž předložil své řešení, neboť dle vlastního vyjádření měl potřebu zapojit se do tak důležitého úkolu a přispět svým názorem.²⁶ Některé návrhy byly oceněny, leč vítěz soutěže vybrán nebyl. Naproti tomu Engelovy návrhy odezvu našly, i když nikoli v původně zamýšleném sledu od centra Prahy přes Letnou, ale naopak z opačného konce, tedy od Dejvic.

Jedním ze stěžejních prvků Engelových architektonických a urbanistických konceptů je monumentalita. Ústřední náměstí nových Dejvic s budovami ČVUT z Engelovy tvůrčí dílny mělo představovat velmi formální, ba přímo ceremoniální prostor. Osově souměrné a architektonicky scelené náměstí se i díky kombinaci formy pravoúhlé a půlkruhové – a to právě v sektoru určeném pro veřejné stavby – mělo stát alegorií jakési velké scény. Význam a působivost takto utvořeného prostoru měl podtrhovat obelisk uprostřed náměstí, dále kamenné lavice či velký bazén, posilující symetrický dojem efektem zrcadlení. Vstup do univerzitního areálu z náměstí umocňoval objekt navržený v podobě slavobrány s ústředním obloukem, který současně propojoval dvě školní budovy obracející se svou fasádou do náměstí.²⁷

Umístění staveb vysokoškolského kampusu na nejprestižnější místo náměstí zdůrazňovalo význam vědy a vzdělávání pro společnost a jejich vzájemné provázání. Za triumfálním obloukem středového spojovacího objektu vedl Engel v délce tři čtvrtě kilometru tzv. *avenue*, jež byla osou kampusu a podél níž orga-

nizoval rozsáhlé školní bloky. Šíří 42 metrů, které pro tuto třídu vyhradil, vytvořil uprostřed „akademické čtvrti“ velký otevřený prostor srovnatelný se slavnými prostranstvími světových velkoměst (srov. Wagnerovo *Luftzentrum*). V daném konceptu jsou tak znatelné ozvěny utváření měst doby baroka a klasicismu, k jakým patřily Řím, Paříž či Petrohrad.²⁸ Sám Engel pak přiznává inspiraci římskými náměstími Navona, Popolo či Svatopetrským náměstím ve Vatikánu, pařížským Vogézkým náměstím či náměstím Svornosti, Stanislavovým náměstím v Nancy či prostorem před palácem Amalienborg v Kodani.²⁹

Při hledání vhodného slohu zastával Engel pozici upřednostňující aktualizované použití osvědčených a univerzálně platných forem. Chápal je jako záruku trvalé kvality, nepomíjivého účinku a odolnosti vůči obměnám vkusu, které nevyhnutelně přináší plynoucí čas.³⁰ Jako zcela nejvhodnější se mu jevil tzv. neoklasicismus, označovaný ve své době častěji jako moderní klasicismus, „který se záměrně staví mimo dobové proudy a nálady“.³¹ Toto své přesvědčení upotřebil již na počátku dvacátých let v rámci architektonické soutěže o soubor sídel tří ministerstev v prostoru asanované Petrské čtvrti. V rámci vítězného konceptu Antonín Engel posléze vyprojektoval neoklasicistní ústřední objekt ministerstva železnic (dnešní ministerstvo dopravy), k jehož typickým rysům patří monumentalita, která působí i ve větším odstupu, a užití vysokého řádu na čelní fasádě. Týmiž charakteristikami vyniká také další z Engelových staveb budících obdiv – Podolská vodárna.

Rovněž realizované stavby ČVUT v Praze nesou charakteristické znaky Engelova tvůrčího jazyka. Stavební hmotu objektů navrženého areálu vybavil typickým vysokým řádem, jímž stavby opět propojil s klasickými epochami architektury a slavnými díly minulosti. Součtem těchto znaků tak mělo sídlo technické univerzity vyjadřovat vážnost, univerzální platnost hodnot, stabilitu, poctivost, solidnost, řád – technickým vědám příznačný. Engel soudil, že klasické formy dodávají stavbám potřebného ducha. Při myšlenkové rekonstrukci účinku tohoto záměru lze jako vodítko využít budovu Generálního (tehdy Hlavního) štábu československé armády, která v Dejvicích při ústředním náměstí na rozdíl od čelních budov ČVUT skutečně vznikla, i když je třeba mít na zřeteli skutečnost, že byla oproti původnímu Engelovu urbanistickému plánu o patro zvýšena.

◀ ◀ **Obr. 17** Současné můstky propojující budovy A a B VŠCHT Praha byly dokončeny v roce 2020 na základě návrhu ateliéru ov-a. Vpředu pohled na „horní“ můstek a vzadu na „dolní“ můstek. Jejich geometrický tvar se proti sobě zrcadlí a prosklená krystalická podoba odkazuje na strukturu molekul³² (Archiv VŠCHT Praha)

◀ **Obr. 18** S propojovacími můstky mezi jednotlivými budovami počítal i původní generální návrh Antonína Engela (Archiv VŠCHT Praha)

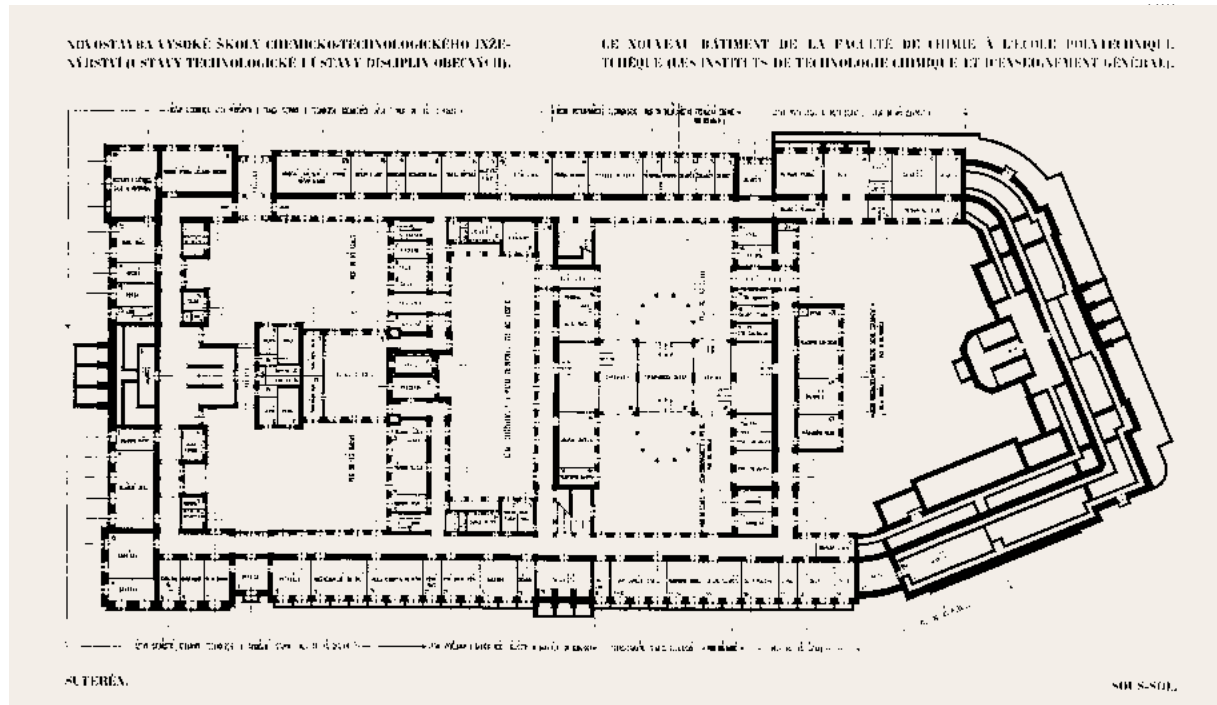
V polovině dvacátých let, kdy byl poklepán základní kámen budoucího dejvického kampusu a byla zahájena jeho stavba, se odhadovalo, že všechny Engelem vyprojektované budovy budou dokončeny v horizontu osmi až deseti let a náklady se vyšplhají k výši kolem 200 milionů československých korun. Engelův generální projekt, založený na důkladně promyšleném přístupu k terénu, funkcím a estetice moderního města i potřebám mezinárodně významné technické univerzity, pak měli pro jednotlivé vysoké školy detailně a s ohledem na jejich specifické požadavky rozpracovat další významní čeští architekti. **Alois Čenský**, profesor pozemního stavitelství, měl konkretizovat vizi Vysoké školy inženýrského stavitelství a také menší z budov Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství. Profesoru architektonické tvorby a teorie a vývoje architektury **Antonínu Ausobskému** připadla hlavní budova Vysoké školy strojního a elektrotechnického inženýrství a profesor pro obor stavby budov a posléze i profesor starověké architektiky **Rudolf Kříženecký** měl být podepsán pod objekty Vysoké školy obchodní, Vysoké školy speciálních nauk a ústřední budovy. Pro sebe si Engel ponechal přípravu projektu Vysoké školy architektury a pozemního stavitelství. Současná budova A VŠCHT, která byla postavena v letech 1926–1931 a s níž se nakonec počítalo jako s hlavním sídlem Vysoké školy chemicko-technologického inženýrství, byla vyprojektována profesorem pozemního stavitelství **Severinem Ondřejem**, bratrem profesora VŠCHTI, mineraloga Augusta Ondřeje. Budova B VŠCHT, jejíž stavba byla realizována v letech 1929–1937, je dílem profesora **Theodora Petříka**, jenž byl příhodně – coby přednosta Ústavu zemědělského stavitelství Vysoké školy zemědělského a lesního inženýrství – povolán ke stavbě budovy svého zaměstnavatele.

Obr. 19 Novostavba objektu dnešní budovy A VŠCHT Praha

► **Obr. 20** Půdorysný plán suterénu budovy A VŠCHT Praha

► **Obr. 21-22** Stavby budov A a B VŠCHT Praha

Vlivem nepříznivých dějinných okolností, jakými byla především světová hospodářská krize, která těžce dopadla i na československé meziválečné hospodářství, následná druhá světová válka i neutěšený poválečný vývoj, zůstala realizace dejvického kampusu v podání Antonína Engela pouhým torzem. Kromě vzdálenější Masarykovy koleje z let 1924–1927 tak z dejvických staveb určených pro vysokoškolské účely nesou Engelův typický rukopis pouze dvě budovy, dnes označené A a B, patřící Vysoké škole chemicko-technologické v Praze. Těžkými časy si oba objekty prošly zejména za druhé světové války, když byly po uzavření českých vysokých škol nacisty v roce 1939 zabrány německou armádou, která jich využívala jako skladů, kanceláří, kasáren či lazaretů. Hodnotnější nábytek, přístrojové vybavení a chemikálie zabavila pražská německá technika, případně byl inventář včetně cenností ukraden, zničen či poškozen.³³

6 Nešťastný osud základního kamene

Položení základního kamene areálu ČVUT v Dejvicích se v roce 1925 odehrálo v místech jeho předpokládaného trvalého umístění v kulisách monumentální slavnosti za účasti představitelů nejvyšších úředních a akademických institucí. Kámen měl mít funkci pouze ceremoniální a pamětní, nepočítalo se s jeho zabudováním do některého z objektů, měl se vyjímat na prostranství před rektorátem. Přestože se v meziválečném období podařilo v důsledku dějinných událostí návrh Engelova dejvického kampusu zhmotnit pouze zhruba z jedné pětiny (dvě z deseti budov), na meziválečný urbanistický rámec se nikdy nezanevřelo a snahy vysokoškolský komplex dostavět, byť v jiných stylových, hmotových, půdorysných i obyvatelských souřadnicích, postupně, ale přece nabývaly hmatatelných obrysů.

Poválečné a zvláště poúnorové období však s sebou přineslo řadu vážných komplikací, jimž s největší pravděpodobností padl za oběť i základní kámen. V květnu 1950 vstoupil v platnost nový zákon o vysokých školách č. 58/1950 Sb., jímž byl mj. veškerý majetek vysokých škol převeden na stát. Právě této skutečnosti se protřele a bezskrupulózně pokusil v neprospěch ČVUT využít někdejší komunistický prominent **Alexej**

Obr. 23 Schránka se
zakládací listinou, kladivo
a zednická lžice
(Archiv VŠCHT Praha)

Čepička. Tento vystudovaný právník a zeť Klementa Gottwalda se hned 25. února 1948 stal ministrem spravedlnosti a v dubnu 1950 nahradil Ludvíka Svobodu na postu ministra národní obrany. Vzhledem k tomu, že byly v Dejvicích a v Bubenči za první republiky vystavěny některé důležité budovy vojenské správy, zejména Generální (tehdy Hlavní) štáb Armády Republiky československé (dle návrhu Antonína Engela), Palác Bajkal (rovněž Engelův, armádě svěřen až po druhé světové válce) či Vojenský zeměpisný ústav (navržen Bedřichem Feuersteinem), pojal Alexej Čepička coby šéf resortu záměr zasloužit se o dostavbu Vítězného náměstí (v letech 1952–1990 přejmenovaného na náměstí Říjnové revoluce se sochou V. I. Lenina uprostřed). Tu měla v místech, která Antonín Engel vymezil stavebním inženýrům a architektům, zabezpečit monstrózní budova Ústředního domu armády ve stylu socialistického realismu. Své architektonické tužby a choutky v rámci Dejvic Čepička reálně předvedl rovněž vměšováním se do projektu a výstavby hotelu International.

Antonín Engel, pro něhož byl urbanistický plán Dejvic jedním z jeho životních děl, se proti Čepičkovi velmi ostře a veřejně ohradil: *V dané a neodstranitelné dnešní situaci dejvického náměstí nemohu a nesmím souhlasit s jeho zmrzačením, jaké představuje předložený návrh na budovu ÚDA – i kdybych měl být zahrnut ještě horšími frázemi a kdybych měl snad být jakkoli za svůj postoj pranýřován. Jsem tím povinen především své umělecké cti i celoživotní práci a kromě toho bych se nemohl ani do očí podívat svým žákům.*³⁴ Nadto napsal dopis prezidentu republiky: *Mezi jiným tam nazval ministra Čepičku lupičem, protože se zmocnil cizího majetku (pozemku) a zároveň vyslovil podiv nad zbabělostí profesorského sboru ČVUT, který se nezmohl ani na protest proti svévoli ministra Čepičky. President potom poslal armádního architekta na poradu do Moskvy. Výsledkem této porady bylo to, že se ÚDA nestavěl.*³⁵ Není dnes možné říci, zda mohla na prezidenta a armádního architekta, potažmo na vyšší místa v Moskvě alespoň trochu zapůsobit Engelova odborná autorita, jisté ovšem je, že si za tento troufale srdnatý čin Antonín Engel nevysloužil trest v podobě perzekuce jen díky změně politické konstelace. V březnu 1953 přišel totiž Čepička o oba své mocné patrony, když v rozmezí pouhých devíti dnů zemřeli Josif V. Stalin a Klement Gottwald. Jejich nástupci Nikita S. Chruščov a Antonín Zápotocký zaujímalí vůči Čepičkovi mírně řečeno rezervovaný postoj, který ve druhé polovině padesátých let vyústil v Čepičkův strmý pád.

Jak ovšem souvisí kariérní příběh Alexeje Čepičky se základním kamenem ČVUT? Z 9. července 1953 se nám totiž dochovala zpráva o předání předmětů nalezených po poškození základního kamene ČVUT bagry v Sadové ulici (část dnešní Thákurovy ulice nacházející se v oblasti kampusu) příslušnému rektorátu ze strany Posádkové správy Praha.³⁶ V místech dnešního Parku I. Gándhíové se dle dobových leteckých map nacházela oplocená deponie stavebních materiálů přiléhající k Sadové ulici a výjezd z ní směřoval přímo do její prostřední části, kde se musel kámen nacházet. A skutečnost, že zde v té době s těžkou stavební technikou operovali příslušníci posádkové správy, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti usouzvazovat s bezohledně demonstrativním „zahájením“ Čepičkovy armádní stavby při hlavním dejvickém náměstí, popřípadě s lehce vzdálenější výstavbou Internationalu.

Ze zmíněné předávací zprávy každopádně vyplývá, že žulový kámen musel být rozbit na kusy a z jeho trosek byly vyloveny dvě kovové kazety (jedna měděná a jedna olověná, tedy nejspíše jedna původně vnější, druhá vnitřní), jeden visací zámek, svatováclavská mince z roku 1925 a šest mincí v hodnotě 1 Kčs, 50 h, 20 h, 10 h, 5 h a 2 h, všechny ražené v letech 1924, resp. 1925. Není bohužel zřejmé, zda se v některé ze schránek stále ještě nacházela původní zakládací listina. Z popisků ve fotoalbech Aloise Fanty, uložených v Archivu ČVUT, pouze vyplývá, že uvedené předměty byly předány Rektorátu ČVUT v Myslíkově ulici č. 7.³⁷ Na této adrese, kde dnes sídlí některá pracoviště Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, však stopa končí. Ve druhé polovině padesátých let se Rektorát ČVUT přemístil do Dejvic, do dnešní budovy B VŠCHT Praha, avšak zda byly kazety a mince, jakožto jediné pozůstatky po původním základním kameni, přestěhovány právě sem, není jasné. Nelze nicméně vyloučit ani možnost, že jsou zde předané artefakty stále někde deponovány.

7 Dostavba dejvického areálu ČVUT

Prvorepublikové naplňování projektu vysokoškolského technického kampusu Antonína Engela a jeho spolupracovníků přerušila světová hospodářská krize a nástup druhé světové války. Dokončeny byly pouze dvě budovy, v nichž zprvu sídlily Vysoká škola chemicko-technologického inženýrství, Vysoká škola zemědělského a lesního inženýrství a Výzkumný a zkušební ústav hmot a konstrukcí stavebních (dnešní Kloknerův ústav). Ani po skončení druhoválečného světového konfliktu a obzvláště po nástupu komunistického režimu však vhodné podmínky pro dobudování areálu nenastaly, takže se do prostor dnešní budovy B VŠCHT Praha postupně přesouvala i další pracoviště ČVUT v čele s rektoriátem.

Teprve v roce 1957 byla vypsaná architektonická soutěž, na jejímž základě bylo definitivně rozhodnuto opustit Engelovu blokovou výstavbu, která se nastupujícím generacím architektů zdála být již přežilá³⁸ (a zcela jistě ve své monumentalitě a detailu příliš nákladná a neodpovídající proklamovaným požadavkům socialistické společnosti) a také prohodit lokace Fakulty stavební a rektorátu. Antonín Engel, který až do svého skonu vyjevoval své neutuchající zaujetí pro celistvý koncept Dejvic, stejně jako jednoznačný pohled na jeho výtvarné zpodobnění, vyjadřoval s daným vývojem neskrývané znechucení: *Boj mezi funkcionalismem a absolutním architektonickým výrazem ve smyslu klasickém se zastavil jaksí na poloviční cestě – v nerozhodnosti, za níž se nedělá ani jedno, ani druhé. Tato názorová nejistota zle poškodila celý generální projekt, který směřoval za bezpečným a definitivním stylem bez ohledu na přechodné módní a oportunistické ambice. Šlo zde vždy více o to, co je pevné a trvalé než o to, co se zdálo být, případně bylo vydáváno za pokrokové. Dlouholeté zkušenosti ukázaly efemérnost takových snah, kryjících se maskou progresivnosti či stálé vývojové změny, což při dané úloze – vytvořit jednotně účinkující celek – je vlastně protismysl. Kdyby tato tendence měla platit zcela integrálně, pak by vlastně byla veta po jakémkoliv velké a trvalé koncepci při dílech mimořádných dimenzí a rozpočtených na dlouhé trvání. S hmotnou velikostí úkolu musí kráčet ruku v ruce i nadčasový výraz formální. Nejde o to, co je příležitostně vydáváno za pokrokové, nýbrž o to, co je trvalé, definitivní, co přečká věky, co vydrží náraz dalších dob. Teprve pak lze mluvit o architektuře vpravdě monumentální, která zachovává svou hrdost a obraz doby svého vzniku.*³⁹

Prvenství v soutěži získal novofunkcionalistický projekt s prvky dekorativního bruselského stylu **Františka Čermáka** (někdejšího studenta a asistenta Antonína Engela), **Gustava Paula** a **Vladimíra Hladíka**, který počítal celkem s devíti budovami uspořádanými v hřebínkové struktuře, jež měla vrcholit na Vítězném náměstí budovou rektorátu. Areál fakult strojní a elektrotechnické sestávající ze sedmi deskových domů spojených společným podélným křídlem (rovnoběžným s Technickou ulicí) byl postaven

v letech 1959–1965,⁴⁰ na finální etapu v podobě rektorátu však již nedošlo. Těžké laboratoře fakult pak byly umístěny do prostor v ulici Pod Juliskou, na pozemku tehdy již dožívající sladovny.⁴¹

V průběhu let 1966–1982 se realizace dočkal také komplex Fakulty stavební, na pozemku, kde byla za první republiky projektována ústřední budova ČVUT. Osvědčené architekty Františka Čermáka a Gustava Paula doplnili tentokrát **Jaroslav Paroubek** a **Jan Čejka**. Stylově šlo již o posun k brutalistní architektuře a koncepční řešení spočívalo v systému dvou k sobě kolmých pětitraktových budov o sedmi, resp. čtrnácti podlažích spojených dvoupodlažním křídlem vstupů, administrativního zázemí a atriem uprostřed.⁴² Rovněž z dílny **Františka Čermáka** pochází objekt Technické menzy v ulici Jugoslávských partyzánů stavěný v sedmdesátých letech. V bezprostřední blízkosti Fakulty stavební pak vznikl ve druhé polovině osmdesátých let také Studentský dům, jehož stavba byla zkolaudována v roce 1987.

Na parcele, určené před sto lety pro Vysokou školu obchodní, byla v letech 2006–2008 postavena budova s půdorysem zaobleného čtverce Národní technické knihovny (NTK) o šesti nadzemních a třech podzemních patrech. Za architektonickým návrhem stojí **Roman Brychta**, **Adam Halíř**, **Ondřej Hofmeister**, **Petr Lešek** a **Petr Jileček**. V bezprostřední blízkosti NTK vzniklo krátce nato (v letech 2009–2010) sídlo Fakulty architektury a Fakulty informačních technologií, v místech, jež byla v Engelových plánech předurčena Vysoké škole speciálních nauk a Ústavu výbušných látek. Osmipatrová monolitická železobetonová stavba se třemi podzemními podlažími je dílem týmu architektů **Aleny Šrámkové**, **Lukáše Ehla** a **Tomáše Koumara**, který budovu zároveň propojil spojovacím mostem s vedlejší Fakultou stavební.⁴³

Nejnovější univerzitní stavbou přináležející Kampusu Dejvice se stal dvoudílný objekt Českého institutu informatiky, robotiky a kybernetiky ČVUT (CIIRC) architekta **Petra Franty**. Přiléhá k ulici Jugoslávských partyzánů a sestává z nové desetipodlažní budovy a sedmipodlažní přestavěné Technické menzy. Stavba byla slavnostně otevřena v roce 2017 a kromě CIIRC zde v nejvyšších patrech nalezla umístění také rektorátní pracoviště a sídlo rektora. V roce 2025 se nicméně Rektorát ČVUT přemístil do Betlémského paláce v Praze 1.

Obr. 24 Pohled na dejvický kampus shora (Institut plánování a rozvoje hl. města Prahy, [www. geoportalpraha.cz](http://www.geoportalpraha.cz), 2018)

8 VŠCHT a její budovy

Poté, co se v roce 1952 odloučily ze společného svazku ČVUT Vysoká škola chemicko-technologického inženýrství (dnes Vysoká škola chemicko-technologická v Praze) a Vysoká škola zemědělského a lesního inženýrství (dnes Česká zemědělská univerzita v Praze), stala se palčivou otázka využívání dvou dejvických budov, které byly jako jediné z původních meziválečných plánů realizovány. Zatímco pro Českou zemědělskou univerzitu byl již v padesátých letech ve výstavbě rozsáhlý areál v Suchdole a výuka zde byla zahájena v roce 1964, v případě VŠCHT byla situace zpočátku mnohem méně jednoznačná. Nová výstavba v Dejvicích v rámci kampusu vzala za své již v padesátých letech (mj. i pod vlivem upřednostnění potřeb Fakult strojní a elektrotechnické), dále byly zvažovány lokality v Malešicích, v Suchdole, ve Lhotce či na Chodově, ale nakonec se prosadila varianta počítající se setrváním v Dejvicích, a to v obou prvorepublikových objektech. Po definitivním přesídlení zemědělských inženýrů tak byla vedle budovy A přidána do operativní správy VŠCHT rovněž celá budova B (v roce 1965).⁴⁴ Od roku 1966 spravovali „chemici“ taktéž nově vystavěný objekt ve Studentské ulici (dnešní budova C).

Ve hře sice stále a ještě na dlouho zůstávala výstavba v Kunraticích, kde měly své zázemí či jeho část nalézt kromě VŠCHT také Akademie múzických umění (AMU) a Vysoká škola ekonomická (VŠE), nicméně kromě kolejí a menzy zde před rokem 1989 nic dalšího realizováno nebylo a aktualizovaným plánům směřujícím k první polovině devadesátých let zabránila posametová privatizace zdejších, dosud volných pozemků. Jedné budovy se v Kunraticích dočkala pouze VŠE, zatímco v případě VŠCHT se začínalo hovořit o projektu výstavby na dejvickém Vítězném náměstí.

V souladu s novým vysokoškolským zákonem č. 111/1998 Sb. se ze státních vysokých škol hospodářících s majetkem státu staly veřejné vysoké školy disponující vlastním majetkem, přičemž nejčastěji šlo o pozemky a budovy, které školy beztak dosud obývaly a spravovaly. Základem majetkové podstaty VŠCHT se tak staly budovy A, B a C, rekreační objekty v Peci pod Sněžkou a v Jáchymově, vysokoškolské koleje Sázava a Volha v Praze 4 – Kunraticích a pozemky v Praze 6 – Ruzyni a v Oslově, okres Písek. Ruzyňské pozemky byly roku 2010 směněny za tři nové bytové jednotky v bytovém domě v Praze 6 – Ruzyni a dvě nové bytové jednotky v bytovém domě v Praze 4 – Modřanech, jichž je využíváno jako tzv. startovacích bytů pro mladé zaměstnance. Budova B v Technické ulici aktuálně prochází dlouhodobou rekonstrukcí a adaptací, zahrnující rovněž budoucí realizaci technologické zástavby vnitrobloku.

Stejně jako řada dalších tuzemských vysokých škol a výzkumných institucí se i VŠCHT setrvale potýká s nedostatkem prostor vhodných pro její rozsáhlou a rozmanitou pedagogickou a vědecko-výzkumnou činnost. V novém tisíciletí se nicméně podařilo získat dvě nemovitosti, díky nimž bude (a zčásti již je)

Obr. 25 Budova VŠCHT v Jankovcově ulici v Holešovicích

Obr. 26 Koleje VŠCHT v Praze-Kunraticích

Obr. 27 Pohled na budovy VŠCHT, cca 2013

Obr. 28 Návrh nové budovy VŠCHT na Vítězném náměstí (tým 20: Benthem Crouwel Architects (NL) + OVA (ČR), zdroj: ONplan)

možné zajistit významnou část experimentálních, laboratorních a výukových potřeb školy. V roce 2021 se VŠCHT stala vlastníkem původně prvorepublikové administrativní budovy v pražských Holešovicích (Jan-kovcova 23), kde se nyní nachází zejména Ústav ekonomiky a managementu a Ústav udržitelnosti a pro-duktové ekologie.

Podstatnější rozšíření využitelných prostor lze očekávat díky předpokládané budoucí výstavbě nové univerzitní budovy v severozápadním kvadrantu Vítězného náměstí, tedy v místech, kde měla před sto lety začít vznikat budova Vysoké školy inženýrského stavitelství dle návrhu Antonína Engela a Aloise Čenského a která si v padesátých letech vyhlédl Alexej Čepička pro Ústřední dům armády. V současné době má na celém prostoru proluky vzniknout několik obytných a kancelářských budov, kulturní centrum, a právě i novostavba VŠCHT propojená můstkem s budovou B.

9 Závěr

Progresivní urbanistická vize Dejvic a Bubenče architekta Antonína Engela vynikala nejen svým rozsahem, komplexností, vzájemnou provázaností a promyšleností, ale i svou koncepční ojedinělostí, která nemá nejen v Praze obdoby. Ve vztahu k ČVUT se vyznačovala také mimořádným citem pro aktuální potřeby školy a jejích jednotlivých součástí, ať už z pohledu samotného Engela, který s osobním zaujetím projektoval pro svou *alma mater*, ale i prizmatem dalších přizvaných architektů, majících zřetelné vazby vůči jednotlivým školám, pro něž byli povoláni vytvořit konkrétní projekt. Své ovoce nesla jak úzká spolupráce Severina Ondřeje s Vysokou školou chemicko-technologického inženýrství přizpůsobující vnitřní dispozice budovy požadavkům všech tehdy existujících chemických ústavů, tak i Theodora Petříka s Vysokou školou zemědělského a lesního inženýrství. Osobní rovina je u Engela zjevná i v tom, že si na přelomu dvacátých a třicátých let vystavěl v bezprostřední blízkosti rozestavěného vysokoškolského areálu, v oblasti zvané Hanspaulka, vlastní vilu (v ulici Na Karlovce 6).

Přestože se realizace dočkaly jen dvě z deseti budov architektonicky jednotného a vnitřně korelujícího celku, myšlenka na vybudování dejvického kampusu prokázala v průběhu uplynulého století vzdor řadě nepříznivých dobových událostí snad až překvapivou životaschopnost. Vysokoškolský a vědecko-výzkumný ráz bezprostředního i středně vzdáleného okolí Vítězného náměstí dotváří svou většinou rezidenturou ČVUT, VŠCHT, Katolická teologická fakulta Univerzity Karlovy, Masarykova kolej, ale i Ústav organické chemie a biochemie AV ČR, v. v. i., či některá další pracoviště Akademie věd na bubenečském Puškinově náměstí.

Odkaz Antonína Engela je stálou připomínkou, jakou váhu přikládala společnost před sto lety technickému vzdělání a vzdělanosti. Stavebně neuzavřené Vítězné náměstí ve svém severozápadním sektoru zůstává otevřenou příležitostí k navázání na silnou prvorepublikovou vizi o moderní městské čtvrti, které propůjčují nezaměnitelnou tvářnost a identitu vysoké školy se svým vědeckým a studentským životem.

◀ **Obr. 29** Pohled na vítězný návrh dostavby Vítězného náměstí včetně plánované administrativní budovy VŠCHT Praha (tým 20: Benthem Crouwel Architects (NL) + OVA (ČR), zdroj: ONplan)

Prameny a literatura

1. Hajn A.: *Zahraniční politika I*, 526 (1922).
2. Dvě české techniky. Přehled: Týdenník *věnovaný veřejným otázkám* 10, 16 (1911–1912).
3. Poche E., Líbal D., Reitharová, E., Wittlich, P., v knize: *Praha národního obrození: Čtvero knih o Praze: architektura, sochařství, malířství, užité umění*, str. 136. Panorama, Praha 1980.
4. Brůhová K.: *Praha nepostavená*. ČVUT Praha, Praha 2017.
5. Balšánek A.: *Architektonický obzor XVI*, 51 (1917).
6. Technika bude postavena v Dejvicích. *Národní listy* 65, 4 (1. 5. 1925).
7. Archiv ČVUT, fond Rektorát 1950–1990, neuspořádáno, Zpráva o výsledku hlasování jednotlivých vysokých škol o volbě staveniště Českého vysokého učení technického v Praze. 9. července 1925.
8. Bylo to možné? *Národní listy* 65, 3 (26. 5. 1925).
9. Archiv ČVUT, fond Akademický senát, neuspořádáno, Zápis ze III. zasedání, 23. 1. 1924.
10. Tamtéž.
11. Archiv ČVUT, fond Rektorát 1920–1950, neuspořádáno, k. 220, Stavební komise ČVUT, Slavnost položení základního kamene a sjezd SIA s mezinárodní účastí k 60. výročí založení SIA, 22.–24. 6. 1925.
12. Archiv ČVUT, fond Rektorát ČVUT 1920–1950, neuspořádáno, k. 220, Pozvánka na slavnost spojenou s položením základního kamene ČVUT.
13. Archiv ČVUT, fond Rektorát ČVUT 1920–1950, neuspořádáno, k. 220, Položení základního kamene, provizorní značení, Nabídka firmy Franta Anýž, závody pro umělecko-průmyslové práce kovové v Praze. České vysoké škole technické v Praze, 10. 6. 1925.
14. Archiv ČVUT, fond Rektorát 1920–1950, neuspořádáno, k. 220, Protokol o slavnosti spojené s položením základního kamene ČVUT.
15. Pantheon technické práce. Večer: *Lidový deník* 12, 2 (15. 6. 1925).
16. Slavnostní položení základního kamene k novostavbě české techniky. *Národní listy* 65, 2 (18. 6. 1925).
17. Archiv ČVUT, fond Rektorát 1950–1990, neuspořádáno, Potvrzení Ministerstva vnitra ČSR o nezávadnosti filmu ze slavnosti k položení základního kamene ČVUT.
18. <https://www.youtube.com/watch?v=JY8r0Np-SGo>, staženo 25. 2. 2025.
19. Pešek J.: *Od aglomerace k velkoměstu: Praha a středoevropské metropole 1850–1920*. Scriptorium, Praha 1999.
20. Fejtová O., Maříková M., Pešek J. (ed.): *Praha v obnoveném státě: Zemská metropole hlavním městem nové republiky*. Archiv hlavního města Prahy, Praha 2020.; Knotková V., Power M., Rezáčová P., Svatošová H.: *Velká Praha: 100 let od sloučení Prahy s předměstími*. Magistrát hl. města Prahy, Praha 2022.
21. Nový O., v knize: *Česká architektonická avantgarda*, str. 499. Prostor, Praha 2021.
22. Vacková B., v knize: *Prostor, moc a utopie: Ideální město a jeho společnost*, str. 150–155. Muni Press, Brno 2010.; Nový O., v knize: *Česká architektonická avantgarda*, str. 85–87. Prostor, Praha 2021.

23. Bereczki Z.: *Heritage 4*, 1062 (2021).
24. Sonne W., v knize: *Otto Wagner* (Nierhaus A., Orosz E. M. ed.), str. 52–59. Residenz Verlag, Wien 2018.
25. Wagner O.: *Styl: Časopis pro architekturu, stavbu měst a umělecký průmysl V*, 177 (1913).
26. Engel A.: *Styl: Časopis pro architekturu, stavbu měst a umělecký průmysl 7*, 34 (1921–1922).
27. Krajčí P., Sedláková R. (ed.), v knize: *Antonín Engel 1879–1958: Architekt, urbanista a pedagog: výstava ke 120. výročí narození*, str. 49. Národní galerie, Praha 1999.
28. Vybíral J., Hnídková V., v knize: *Budování státu: Reprezentace Československa v umění, architektuře a designu* (Bartlová M., Vybíral J. a kol.), str. 130. UMPRUM, Praha 2015.
29. Engel A.: *Náměstí Vítězství v Praze-Dejvicích: Jeho vznik, vývoj a stavba*. Zvláštní otisk z Průvodce světem techniky, seš. 7. Vlastním nákladem, Praha 1939.
30. Vybíral J., Hnídková V., v knize: *Budování státu: Reprezentace Československa v umění, architektuře a designu* (Bartlová M., Vybíral J. a kol.), str. 106108, 118. UMPRUM, Praha 2015.
31. Biegel R., v knize: *Město v bouři: Urbanismus a architektura historického centra Prahy 1830–1970*, str. 361–362. Karolinum, Praha 2022.
32. <https://www.vscht.cz/popularizace/rozhovory/sichtanc-lavky-jsou-hezci-nez-jsem-predpokladal>, staženo 1. 3. 2025.
33. Josefovičová M.: *Dějiny a současnost XXXI*, 24 (2009).
34. Krajčí P., Sedláková R. (ed.), v knize: *Antonín Engel 1879–1958: Architekt, urbanista a pedagog: výstava ke 120. výročí narození*, str. 76. Národní galerie, Praha 1999.
35. Krajčí P., Sedláková R. (ed.), v knize: *Antonín Engel 1879–1958: Architekt, urbanista a pedagog: výstava ke 120. výročí narození*, str. 76. Národní galerie, Praha 1999.
36. Archiv ČVUT, fond Rektorát 1950–1990, neuspořádáno, Zápis o předání věci nalezených v poškozeném základním kameni, 9. července 1953.
37. Archiv ČVUT, fond Alois Fanta, neuspořádáno, k. 2, menší Fotoalbum.
38. Krajčí P., Sedláková R. (ed.), v knize: *Antonín Engel 1879–1958: Architekt, urbanista a pedagog: výstava ke 120. výročí narození*, str. 19–23. Národní galerie, Praha 1999.
39. Engel A.: *Architektura ČSR 17*, 233 (1958).
40. Čermák F., Paroubek J., Paul G.: *Architektura ČSR 41*, 290 (1982).
41. *Výstavba vysokých škol technických v Praze-Dejvicích*, str. 11. SPN, Praha 1963.
42. Augusta P. (ed.), v knize: *Kniha o Praze 6*, str. 106. MILPO, Praha 2002.
43. Fejfar V.: <http://old.konstrukce.cz/clanek/nova-budova-fakulty-architektury-cvut-v-praze/>, staženo 29. 3. 2025.
44. Národní archiv, fond MŠ ČSR, sign. 6 II VŠCHT, nezpracováno, Jednání o převzetí budovy čp. 1903 v Praze 6 Vysokou školou chemicko-technologickou, 1963–1966.

Hledání základního kamene ČVUT i urbanistické vize dejvického kampusu

PhDr., Bc. Věra Dvořáčková, Ph.D., PhDr. Ondřej Tikovský, Ph.D.

Vydala: Vysoká škola chemicko-technologická v Praze,
Technická 5, 166 28 Praha 6

vydavatelstvi@vscht.cz

Odpovědná redaktorka: Ing. Eva Dibuszová, Ph.D.

Návrh obálky: Mgr. Dana Husníková

Typo a prepress: Mgr. Dana Husníková

Úprava obrázků: Jan Žalud

Počet stran: 32

Vydání: první elektronické